

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 443

Gospodarka przestrzenna XXI wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-604-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Hanna Adamiczka, Bartosz Adamiczka: Rozwój, odrzucenie, powrót – fazy interakcji miasto-rzeka w kontekście Wrocławia / Development, rejection, return – phases of city-river interaction in the context of Wrocław	11
Krystian Banet, Sylwia Rogala: Znaczenie współpracy miast i gmin w kreowaniu efektywnych systemów transportowych w odpowiedzi na zjawisko <i>urban sprawl</i> / Importance of cooperation between cities and communes in creating effective transportation systems as an answer to negative effects of urban sprawl	23
Maria Czarnecka: Wrocław, Elbląg, Legnica – różne sposoby odbudowy zabytkowych centrów / Wrocław, Elbląg, Legnica – different ways of revitalization of historical centres.....	33
Niki Derlukiewicz, Anna Mempel-Śnieżyk: Realizacja inwestycji w formie partnerstwa publiczno-prywatnego – aspekt teoretyczny / Implementation of investment in the form of public-private partnership – theoretical aspect.....	46
Adam Drobnik, Monika Janiszek, Klaudia Plac: Zielona gospodarka i zielona infrastruktura jako mechanizmy wzmacniania gospodarczo-środowiskowego wymiaru prężności miejskiej / Green economy and green infrastructure as mechanisms for strengthening of economic-environmental dimension of urban resilience	57
Dariusz Głuszczyk: Regionalny Fundusz Kapitałowy – ujęcie koncepcyjne / Regional Capital Fund – conceptual approach	70
Blanka Gosik, Maria Piech: Rola centrum handlowego w procesie gentryfikacji miast / The role of the shopping centre in the process of urban gentrification	79
Adam Sebastian Górski: Znaczenie partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji / Importance of social participation in a revitalisation process.....	89
Julia Jachowska: Społeczne skutki gentryfikacji – studium przypadku poznańskiego osiedla Jeżyce / Social consequences of gentrification – case study of Poznań settlement Jeżyce	94
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Budżet obywatelski w Polsce. Analiza porównawcza Łodzi i Poznania / Participatory budgeting in Poland. Comparative analysis of Łódź and Poznań	103

Beata Kisielewicz: Miejsce wojewódzkich zintegrowanych inwestycji terytorialnych w regionalnych programach operacyjnych 2014-2020 / Provincial Integrated Territorial Investment in Regional Operational Programmes 2014-2020.....	115
Andrzej Klasik, Jerzy Biniński: Terytorialny foresight strategiczny. Refleksja metodologiczna / Territorial strategic foresight. Methodological reflection.....	124
Natalia Konopinska: Oddziaływanie polityki spójności na rozwój obszarów górskich na przykładzie regionu Rhône-Alpes / Economic development of the Rhône-Alpes region as an example of implementation of cohesion policy in mountainous areas.....	138
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Nierówności i rozwarstwienie społeczne jako dylematy społeczeństwa zdolnego do przetrwania / Inequality and social stratification as dilemmas of the society able to survive ...	152
Monika Musiał-Malago: Przeobrażenia w strefach podmiejskich dużych miast na tle procesów suburbanizacji / Changes in the suburban areas of large cities in view of suburbanization processes.....	164
Dorota Rynio: Rewitalizacja w procesie kształtowania zmian jakościowych funkcjonowania miasta / Revitalisation in a process of forming quality changes of city functioning.....	177
Przemysław Sekuła: Wpływ autostrad na rozwój lokalny – wyniki badań / Impact of highways on local development, research working paper.....	188
Piotr Serafin: Rozlewanie się miast na przykładzie Nowego Sącza w województwie małopolskim / Urban sprawl processes on the example of Nowy Sącz in Lesser Poland Voivodeship.....	204
Iga Solecka, Łukasz Dworniczak: Obywatele kształtują krajobraz miasta. Aspekty przestrzenne i funkcjonalne inicjatyw zgłaszanych w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego 2013-2014 / Residents shape the landscape of the city. Spatial and functional aspects of initiatives proposed under Participatory Budget of Wrocław 2013-2014.....	220
Andrzej Sztando: Motywacja władz małych miast do planowania strategicznego w świetle terminów przyjęcia i okresów obowiązywania strategii rozwoju / Motivation of small towns authorities to strategic planning in the light of timing of adoption and validity of development strategies.....	232
Jarosław Świdziński, Natalia Karolina Świdzińska: Konsultacje społeczne jako narzędzie współpracy obywateli z samorządem gminnym na przykładzie Olsztyna / Public consultation as a tool of cooperation of citizens with local municipality on example of Olsztyn.....	245
Malgorzata Twardzik: Śródmiejskie galerie i ulice handlowe śląskich miast – konkurencja czy kooperacja? (przykład Katowic) / Shopping centers and	

shopping streets in Silesian cities – competition or cooperation? (example of Katowice)	268
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Inteligentne miasto katalizatorem rozwoju regionu? / Smart city – is it a catalyst for regional development?	282
Paula Zawisza: Projekt „Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” jako przykład ochrony zabytków w Jeleniej Górze / The “Szlakiem wież widokowych pogranicza polsko-czeskiego” project as an example of protection of historical monuments in Jelenia Góra	292

Wstęp

Przestrzeń jest współcześnie ważnym czynnikiem wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego. Sposób jej zagospodarowania często przesądza o konkurencyjności miejsc i podmiotów. W związku z tym gospodarka przestrzenna na początku XXI wieku odgrywa istotną rolę w rozwoju miast i regionów.

W niniejszej publikacji zostały zaprezentowane różne podejścia do gospodarki przestrzennej w kontekście jej wpływu na rozwój współczesnych miast i regionów. Zebrano w niej wyniki badań i przemyśleń autorów zajmujących się aspektami gospodarki przestrzennej: ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi, prawnymi oraz środowiskowymi. Czytelnik znajdzie tu wiele informacji oraz studia przypadków dotyczące m.in.: rewitalizacji, odnowy i gentryfikacji obszarów zurbanizowanych, budowy zielonej gospodarki i zielonej infrastruktury, wdrażania koncepcji inteligentnych miast, relacji miasto-rzeka. Duży nacisk kładziony jest na zagospodarowanie przestrzeni miejskich na konkretnych przykładach, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji handlowej. Autorzy poruszają także problematykę suburbanizacji i rozlewania się miast oraz ich konsekwencji dla zagospodarowania przestrzennego, nawiązując m.in. do możliwości współpracy międzygminnej w tym zakresie. Kolejny wątek to polityka transportowa oraz wpływ infrastruktury na rozwój lokalny. W publikacji znajdziemy też wyniki badania nastawienia władz małych miast do planowania strategicznego. Autorzy prezentują również zagadnienia partycypacji społecznej i jej roli w kształtowaniu krajobrazu miejskiego, a także opracowania dotyczące: metodologii tworzenia terytorialnego foresightu strategicznego, aspektu teoretycznego partnerstwa publiczno-prywatnego, koncepcji powstawania regionalnych funduszy kapitałowych oraz mechanizmu zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Nie zabrakło artykułów traktujących o polityce spójności i zmniejszaniu nierówności społecznych.

Redaktorzy mają nadzieję, że publikacja, zawierająca nawiązania do nowych koncepcji naukowych oraz liczne studia przypadków, okaże się interesująca. Być może będzie ona inspiracją do dalszych badań oraz zachęci do dyskusji osoby zajmujące się różnymi aspektami gospodarki przestrzennej.

Alicja Zakrzewska-Półtorak, Piotr Hajduga, Małgorzata Rogowska

Iga Solecka

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mail: iga.solecka@up.wroc.pl

Łukasz Dworniczak

Politechnika Wroclawska
e-mail: lukasz.dworniczak@pwr.edu.pl

OBYWATELE KSZTAŁTUJĄ KRAJOBRAZ MIASTA. ASPEKTY PRZESTRZENNE I FUNKCJONALNE INICJATYW ZGŁASZANYCH W RAMACH WROCLAWSKIEGO BUDŻETU OBYWATELSKIEGO 2013-2014

RESIDENTS SHAPE THE LANDSCAPE OF THE CITY. SPATIAL AND FUNCTIONAL ASPECTS OF INITIATIVES PROPOSED UNDER PARTICIPATORY BUDGET OF WROCLAW 2013-2014

DOI: 10.15611/pn.2016.443.19

Streszczenie: W artykule opisano inicjatywy społeczne zgłaszane i realizowane w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego w 2013 i 2014 r. Wykonano mapy obrazujące rozmieszczenie inicjatyw w przestrzeni miejskiej, co pozwoliło na wskazanie zależności przestrzennych. Analizie poddano aspekty przestrzenne i funkcjonalne zgłaszanych pomysłów, które mogą świadczyć o ich „oddziaływaniu” w obszarze miasta. Projekty zgłoszone i realizowane w 2014 r. przedstawiono w postaci macierzy i przeanalizowano pod kątem charakteru wnioskowanych działań względem przestrzeni miejskiej i zasięgu ich oddziaływania. Przeanalizowano rozmieszczenie w przestrzeni proponowanych inwestycji oraz tych inicjatyw w kontekście wybranych uwarunkowań przestrzennych, a także potrzeb mieszkańców. Omówiono wnioski dotyczące aktywności mieszkańców i charakteru dominujących projektów.

Słowa kluczowe: Wrocławski Budżet Obywatelski, partycypacja społeczna, budżet partycypacyjny, krajobraz miasta.

Summary: The article describes the social initiatives proposed and implemented within the framework of Wrocław Civil Budget for 2013 and 2014. Maps show the distribution of initiatives in the urban space, which allowed the indication of spatial relationships. Analyzed aspects of the spatial and functional reported ideas that can prove their “influence” in the city. Projects submitted and implemented in 2014. Presented in the form of a matrix and analyzed in terms of the nature of the proposed actions in relation to the urban space and the range of

their influence. We analyzed the distribution of the proposed investment and of these initiatives in the context of the selected spatial conditions, as well as the needs of residents. We discussed proposals for the activity of the inhabitants and the nature of the dominant projects.

Keywords: Wrocław Civil Budget, social participation, participation budget, city landscape.

1. Wstęp

W ostatnich latach budżety obywatelskie stały się istotnym elementem współdziałania społeczeństwa w gospodarowaniu przestrzenią na poziomie gminy [Kraszewski Mojkowski 2014; Kęłowski 2013; Kraszewski 2007]. Pierwszy budżet partycypacyjny w Polsce został przeprowadzony w Sopocie w 2011 r., a w 2012 r. dołączyły miasta: Elbląg, Gorzów Wielkopolski, Poznań i Zielona Góra. W roku 2013 zorganizowały je również Bydgoszcz, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Kędzierzyn-Koźle, Gdańsk, Łódź, Płock, Radom, Tarnów, Toruń oraz Wrocław [Kęłowski 2013]. Natomiast w 2014 r. przeszło 30 samorządów zorganizowało własne plebiscyty. Angażowanie obywateli w tej formie stało się symbolem demokratyzacji na szczeblu lokalnym i często jest dla mieszkańców jedyną okazją do wyartykułowania swoich potrzeb i pomysłów na funkcjonowanie miasta.

Kolejne edycje konkursów na inicjatywy obywatelskie cieszą się coraz większym powodzeniem, o czym świadczą liczby zgłaszanych projektów oraz oddawanych głosów. Podobnie jest we Wrocławiu, gdzie widoczne jest duże zaangażowanie społeczeństwa w promocję i realizację własnych wizji. Po dwóch edycjach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego pracownicy magistratu dostrzegają jego społeczną wartość, ale również potrzebę udoskonalenia procedury zgłaszania projektów.

W nawiązaniu do prowadzonych obecnie dyskusji autorzy niniejszego artykułu wykonali badanie wniosków składanych w dwóch pierwszych edycjach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego (WBO). Próba opisu charakteru podejmowanych inicjatyw wynika również z braku wnikliwych analiz i refleksji na temat pomysłów wrocławian prezentowanych w ramach WBO. Informacja publiczna w tym zakresie ogranicza się do bilansów głosów i ich wizualizacji w kontekście poszczególnych osiedli. Brakuje integracji tych inwestycji z kierunkami zagospodarowania przestrzennego lub długofalowymi strategiami (np. rozwoju systemu terenów zieleni). Z drugiej strony, mieszkańcy skoncentrowani na własnych projektach często nie dostrzegają szerszego kontekstu podejmowanych działań i ich znaczenia dla przestrzeni przyulicznej lub – patrząc szerzej – dla krajobrazu miasta. W związku z powyższym, nasuwa się pytanie: czy jesteśmy w stanie opisać lub ocenić zgłaszane inicjatywy pod kątem ich pożytku publicznego?

Celem naukowym badań przedstawionych w artykule było opisanie tendencji, jakie można zaobserwować po dwóch pierwszych plebiscytach na Wrocławski Budżet Obywatelski oraz opis (klasyfikacja) zgłaszanych projektów z uwagi na aspekty przestrzenne i funkcjonalne.

2. Metodyka badań

Przeprowadzone badania obejmowały projekty WBO z lat 2013 i 2014¹. W pierwszym etapie analizowano rozkład przestrzenny proponowanych i realizowanych inicjatyw w skali gminy. Ze względu na większą frekwencję oraz znaczną liczbę zgłoszeń dalszym badaniom szczegółowym poddano realizowane projekty z 2014 roku. Analizowano tu aspekty przestrzenne i funkcjonalne zgłaszanych pomysłów, które mogą świadczyć o ich oddziaływaniu w obszarze miasta. Każdy z projektów scharakteryzowano w trzech kategoriach (1-3), przypisując go do odpowiedniej grupy:

1. Typ przestrzeni, której dotyczy projekt:

a) przestrzeń otwarta – tereny publiczne, dostępne dla wszystkich mieszkańców miasta;

b) przestrzeń półotwarta – czyli tereny publiczne o ograniczonej dostępności, kreowane z założenia dla węższej grupy użytkowników, np. plac zabaw dla dzieci na ogrodzonym terenie przedszkola lub remont wnętrza zabudowy czynszowej.

2. Charakter wnioskowanych działań względem przestrzeni miejskiej:

a) remont obiektu – projekt ma charakter wyłącznie naprawczy – przywrócenie pierwotnego stanu danego obiektu, np. remont chodnika;

b) wzbogaca funkcje – projekt zakłada kreowanie przestrzeni o funkcjach innych niż dotychczasowo istniejące na danym terenie lub dodanie nowych funkcji do istniejących, np. budowa bieżni przy szkole podstawowej;

c) kreowanie nowych wartości w przestrzeni miejskiej – projekt zakłada stworzenie przestrzeni lub wyróżników przestrzennych, które mogą się stać punktami charakterystycznymi lub symbolami miasta.

3. Zasięg oddziaływania projektu określony w zależności od jego skali i przeznaczenia:

a) projekt lokalny – dotyczy obiektu o małym zasięgu oddziaływania, np. remont chodnika, rewitalizacja podwórka;

b) projekt osiedlowy – uwzględnia działania na rzecz społeczności osiedla;

c) projekt dzielnicowy – bardziej złożone inicjatywy o zasięgu dzielnicowym;

d) projekt w skali miasta – kierowany do wszystkich mieszkańców miasta i osób przyjezdnych.

Końcowa klasyfikacja zgłaszanych projektów w WBO 2014 została przedstawiona w postaci macierzy, której boki opisują charakter wnioskowanych działań (pkt 3) i zasięg oddziaływania inicjatywy (pkt 2).

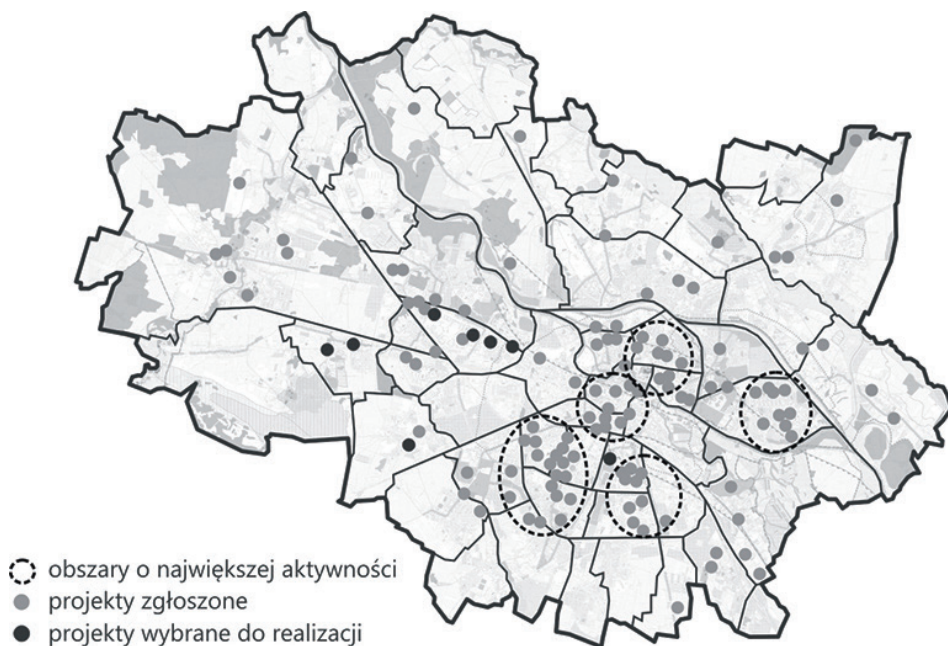
¹ Zasady konkursu [www.wroclaw.pl/files/budzet%20obywatelski/WBO2014-zasady.pdf].

3. Rozmieszczenie przestrzenne i charakterystyka zgłaszanych projektów

Do pilotażowej edycji WBO w 2013 r. mieszkańcy zgłosili 317 projektów, z których 129 (41%) zostało zweryfikowanych pozytywnie i poddanych głosowaniu. Oddano ok. 53 tys. głosów drogą elektroniczną i przez stronę internetową WBO, a do realizacji przyjęto 8 inwestycji (rys. 1). Najwięcej inicjatyw dotyczyło obszaru osiedli: Powstańców Śląskich i Gajowice (12), Stare Miasto i Przedmieście Świdnickie (12), Ołbin i Plac Grunwaldzki (11), Biskupin-Sępolno-Dąbie-Bartoszewice (10), Huby (6). Analiza rozmieszczenia w skali miasta obrazuje wyraźne zagęszczenie inicjatyw w kilku strefach w centrum i śródmieściu. Natomiast w obszarach peryferyjnych zgłaszano znacznie mniej projektów, a mieszkańcy 11 osiedli nie złożyli żadnych wniosków.

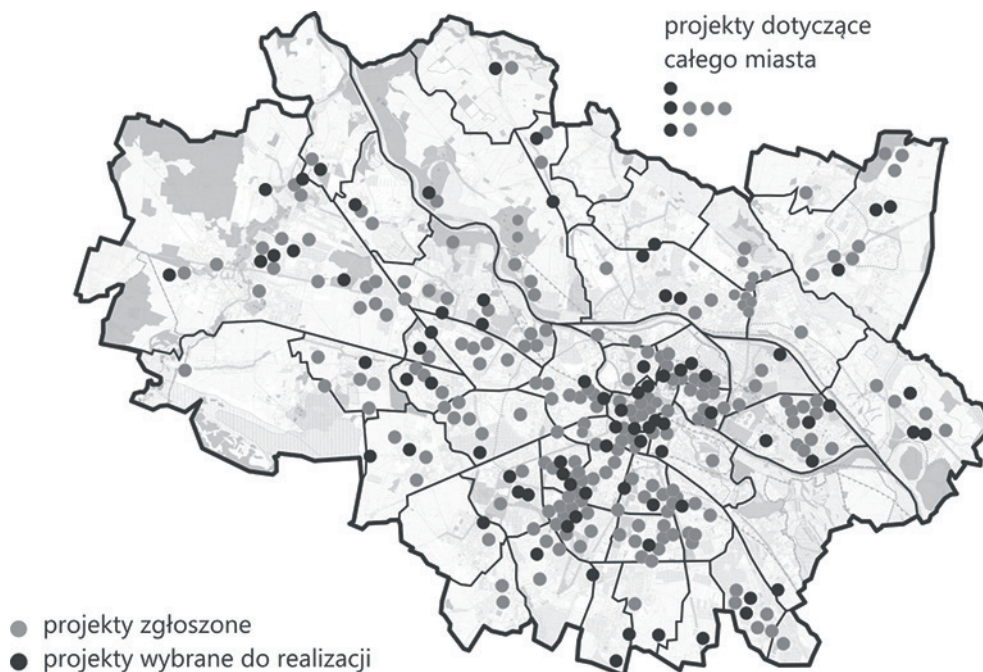
Duża aktywność wyżej wymienionych rejonów miasta nie miała przełożenia na realizację wnioskowanych inwestycji.

W 2014 roku rozmieszczenie przestrzenne zgłaszanych inicjatyw było podobne jak rok wcześniej – dominowały również centralne i południowe osiedla, a w obszarze 3 osiedli nie zaproponowano żadnej inicjatywy (rys. 2). Zgłoszono 483 projekty,

Rys. 1. Projekty zgłoszone i realizowane w 2013 r. w ramach WBO

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Wrocławia.

Rys. 2. Projekty zgłoszone w 2014 r. w ramach WBO z podziałem na progi finansowe

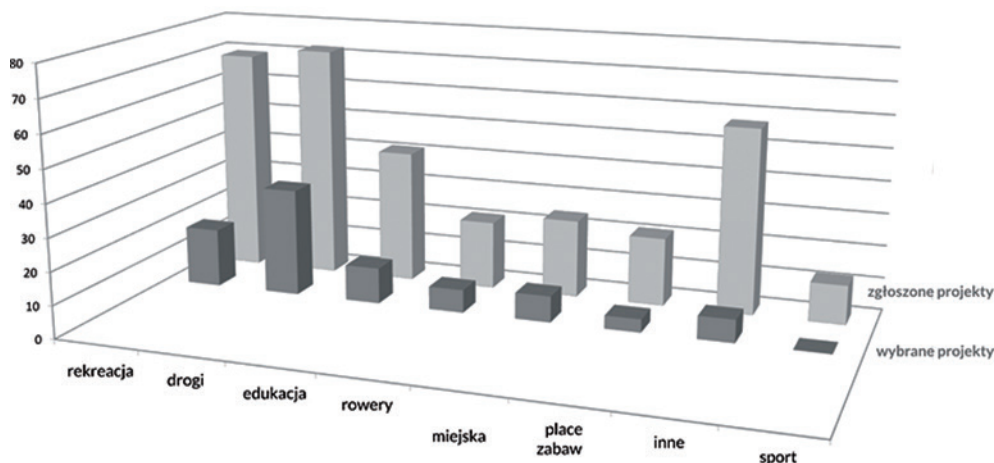
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Wrocławia.

z których 314 (65%) zweryfikowano pozytywnie. Poprawa tego wskaźnika jest efektem serii konsultacji wnioskodawców z urzędnikami i możliwości korekty aplikacji. Nowością w 2014 r. był podział projektów na trzy kategorie finansowe, którym przyznano osobne budżety². W drugiej edycji oddano prawie 160 tys. głosów (drogą elektroniczną oraz na papierowych kartach do głosowania). Spośród zgłoszonych inicjatyw wybrano 89³. Wszystkie wnioski zostały przypisane przez UM Wrocławia do następujących kategorii: drogi, rekreacja, edukacja, zieleń miejska, place zabaw, rowery, sport i inne (rys. 3).

Wśród zgłoszeń dominują projekty związane z drogami (23%), czyli budowa chodników, ścieżek rowerowych czy sygnalizacji świetlnej, oraz z rekreacją (22%), na które składają się budowa obiektów sportowo-rekreacyjnych, rewitalizacja parków osiedlowych, tworzenie miejsc wypoczynku. Te dwie grupy będą również najliczniej realizowane i pochłoną największą część budżetu (tab. 1). Pewnego kome-

² Próg 1: do 100 tys. PLN – 5 mln PLN; próg 2: 100 - 500 tys. PLN – 8 mln PLN; Próg 3: 500 tys. – 1,5 mln PLN – 7 mln PLN (źródło: [www.wroclaw.pl/zasady-wbo-na-2014-rok]).

³ W innych miastach Polski (Budżet Obywatelski 2014): Poznań – 20 projektów do realizacji (podział na projekty małe i duże), Łódź – 65 (podział na zadania lokalne i okołomiejskie).

Rys. 3. Zestawienie liczby projektów zgłoszonych i wybranych do realizacji w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne według podziału przyjętego przez UM Wrocławia.

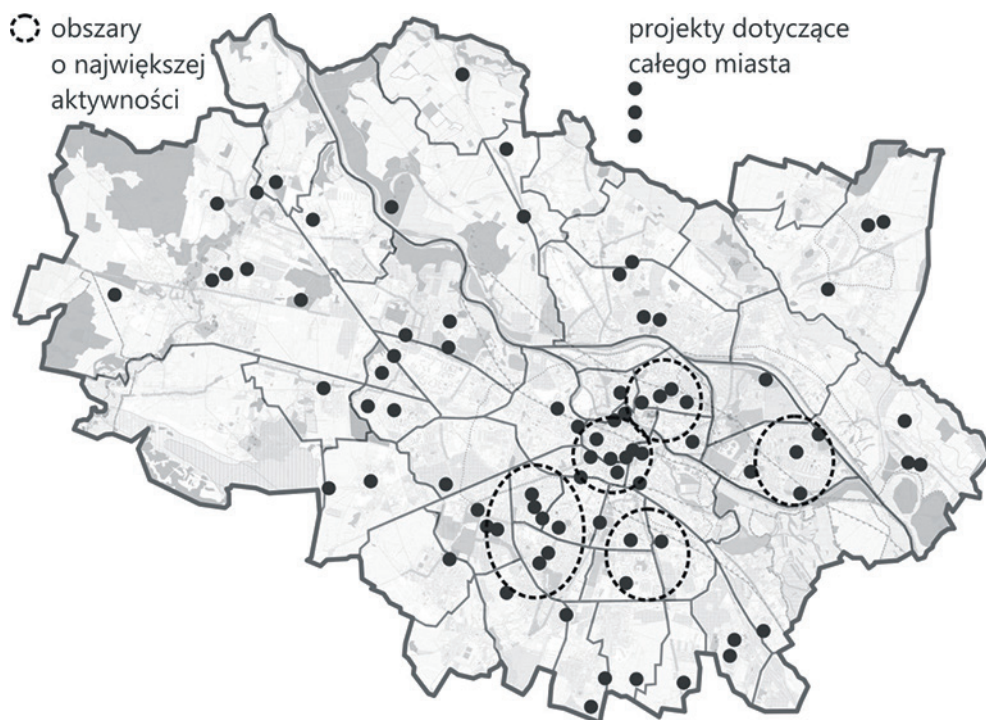
tarza wymaga kategoria „inne”, do której zakwalifikowano takie działania, jak rewitalizacja podwórek, działania podnoszące wartość turystyczną miasta czy renowacja obiektów zabytkowych, jak np. zabytkowa wieża wodociągowa czy autobus Fredruś. Z 59 (18%) projektów zgłoszonych w tej grupie żaden nie będzie realizowany. Liczna jest również kategoria edukacja, w której ujęto projekty dotyczące obszarów jednostek oświaty, takie jak: budowa placów zabaw i boisk przy szkołach lub przedszkolach, a także remonty sal czy łazienek. Inicjatywy te stanowiły łącznie 13%.

Tabela 1. Liczba i koszty realizowanych projektów WBO w 2014 r. z podziałem na grupy według klasyfikacji UM Wrocławia

Typ inwestycji wg klasyfikacji UM Wrocławia	Liczba zgłoszonych projektów	Liczba realizowanych projektów	Łączny koszt projektów przyjętych do realizacji
Drogi	72 (23%)	18 (20%)	5 594 000 (28%)
Rowery	21 (6%)	4 (5%)	1 190 000 (6%)
Zieleń miejska	24 (8%)	7 (8%)	2 699 000 (14%)
Place zabaw	21 (6%)	8 (9%)	2 648 000 (13%)
Rekreacja	69 (22%)	33 (37%)	3 676 000 (19%)
Sport	12 (4%)	7 (8%)	939 000 (5%)
Edukacja	41 (13%)	11 (13%)	2 863 000 (15%)
Inne	51 (18%)	0	0
Suma	314	89 (100%)	19 609 000 (100%)

Źródło: opracowanie własne.

Projekty zakwalifikowane przez UM Wrocławia do kategorii zieleni miejska to jedynie 24 pozycje (7%). Po głębszej analizie można stwierdzić, że wnioski, które bezpośrednio lub pośrednio dotyczą terenów zieleni, są znacznie bardziej liczne – jest ich 147 (47%). W tej grupie są: doinwestowanie terenów zieleni (45), rewitalizacje (33), poprawa jakości zieleni miejskiej (24), budowa placów zabaw (21), zagospodarowanie otoczenia przedszkoli (24). Znaczny udział tego typu inicjatyw sygnalizuje potrzeby mieszkańców związane z poprawą jakości zagospodarowania terenów zieleni i przestrzeni publicznych w ogóle.

Rys. 4. Projekty WBO2014 wybrane przez mieszkańców i realizowane

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Wrocławia.

W WBO 2014 korzystnie wypada stosunek projektów zgłoszonych do realizowanych – aż 28%. W efekcie inwestycje będą realizowane na terenie 34 z 45 osiedli startujących w konkursie⁴ i są one bardziej równomiernie rozmieszczone w przestrzeni miejskiej w porównaniu z poprzednim rokiem (rys. 4). Należy odnotować, iż realizacji brakuje w wielu obszarach o wysokiej gęstości zaludnienia (rys. 5).

⁴ Stare Miasto, Leśnica – 7; Muchobór Wielki, Powstańców Śląskich – 5, Pilczyce, Psie Pole-Zawidawie, Karłowice-Różanka, Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn., Gajowice, Biskupin-Sępólno-Dąbie-Bartoszewice – 4, Olbin, Swojczyce-Strachocin-Wojnów – 3.

Rys. 5. Realizowane projekty WBO 2014 na tle mapy gęstości zaludnienia Wrocławia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony: www.geoportal.wroclaw.pl/www/prezentacje/intensywnosc.

W obrębie zespołów mieszkaniowych takich jak: Kozanów, Nowy Dwór czy Przedmieście Oławskie widoczna jest mała aktywność mieszkańców w zgłaszaniu projektów, przez co kolejny raz nie są one beneficjentami WBO. Mapa obrazująca rozmieszczenie realizacji na tle gęstości zaludnienia Wrocławia ukazuje różną dostępność inwestycji. Na uwagę zasługuje również fakt, że 22% zgłoszonych projektów dotyczy przestrzeni „półotwartych”, takich jak tereny szkół i przedszkoli lub wnętrza zabudowy śródmiejskiej. Możliwość użytkowania tych miejsc jest zwykle ograniczona dla wybranych grup oraz w czasie, co może rodzić pytania o pożytek publiczny tego typu inwestycji.

4. Znaczenie projektów dla przestrzeni miejskiej

Podejmując próbę klasyfikacji projektów zgłoszonych (w tym realizowanych) w ramach WBO w 2014 r., autorzy za najkorzystniejsze z punktu widzenia szeroko rozumianego dobra publicznego uznali aspekty przestrzenne i funkcjonalny. Pierwszy odnosi się do skali oddziaływania danej inicjatywy, która w zależności od zakresu przedsięwzięcia i grup docelowych może mieć zasięg: lokalny, osiedlowy, dzielnicowy

- znaczna grupa (38%) to realizacje o charakterze remontowym (np. remonty chodników, dróg, placów zabaw);
- za najbardziej nowatorskie uznano cztery (1%) projekty: 170 – instalacja z liter: WROCLOVE, 256 – wypożyczalnia rowerów typu „handbike”, 401 – szlak turystyczny „Ścieżki modernizmu” oraz 301 – Park Wspólnotowy „Ślęzański Mamut”;
- najliczniejsze są działania o zasięgu osiedlowym (52%) oraz lokalnym (44%);
- minimalna jest liczba realizacji o zasięgu dzielnicowym i całego miasta (po 1%);
- za projekty ogólnomiejskie uznano: 199 – restaurację zabytkowego składu tramwajowego i autobusu Fredruś; 40 – ratowanie autobusu Fredruś; 170 – instalację z liter: WROCLOVE, 256 – wypożyczalnię rowerów typu „handbike”; 361 – szlifowanie torowisk. Natomiast za projekty dzielnicowe uznano: 401 – szlak turystyczny „Ścieżki modernizmu”, 433 – ścieżki rowerowe w centrum dzielnicy; 351 – uzupełnienia nasadzeń drzew na ul. Górniczej, 420 – słupki blokujące przy wybranych ulicach, 364 – poprawę bezpieczeństwa na mostach;
- w głosowaniu wybrano 42 projekty zakwalifikowane jako remonty, 46 poprawiających funkcjonalność i 1 projekt kreujący nowe wartości w przestrzeni miasta;
- z kolei w odniesieniu do skali oddziaływania wybrano 50 inicjatyw lokalnych, 35 osiedlowych, 1 o zasięgu dzielnicowym oraz 3 realizowane w obrębie całego miasta.

5. Wnioski

1. Wykonane mapy obrazują wiele zależności przestrzennych w zgłaszaniu inicjatyw w ramach plebiscytów WBO. Największą aktywność społeczną w 2013 i 2014 r. wykazywali mieszkańcy ścisłego centrum, Wielkiej Wyspy oraz północnej części dzielnicy Krzyki. W obu edycjach te części miasta wyróżniają się liczbą zgłaszanych inicjatyw. Natomiast na pozostałych osiedlach z roku na rok wyraźnie przybywa zgłaszanych wniosków. W 2014 roku rozmieszczenie inicjatyw obejmowało niemal cały Wrocław (rys. 2).

2. Aktywność w zgłaszaniu pomysłów nie przekładała się na skuteczność w pozyskiwaniu głosów i pozytywny wynik. W 2013 roku 7 z 8 wyłonionych realizacji było skoncentrowane w jednej części miasta, co niekorzystnie wpływa na ich dostępność (rys. 1). Zupełnie inaczej sytuacja wygląda w 2014 r. – 89 realizowanych projektów będzie w obszarze 34 z 45 osiedli Wrocławia.

Tak duża liczba inwestycji wynika głównie z dużej puli środków w WBO 2014 i podziału na progi finansowe, który był korzystny dla najtańszych i najliczniejszych inicjatyw. Należy zwrócić również uwagę na dużo lepsze przygotowanie kampanii promocyjnych przez wnioskodawców w porównaniu z pierwszym plebiscytem. Z rozmów przeprowadzonych z wybranymi liderami wynika, że dla zdobycia większej liczby głosów niezbędne były długofalowe strategie działania i budowanie większych zespołów wspierających daną inicjatywę.

3. Zgłaszanie projektów i ich promocja wiążą się zazwyczaj z dużym zaangażowaniem mieszkańców oraz liderów. Pośrednim efektem jest tu również konsolidacja lokalnej społeczności i budowanie wspólnej tożsamości. Te inicjatywy „oddolne” często miały wsparcie ze strony rad osiedli, które w wielu przypadkach aktywnie promowały wybrane projekty WBO.

4. W 2014 roku wśród zgłaszanych i wybieranych projektów dominowały inicjatywy o zasięgu osiedlowym i lokalnym. Sami mieszkańcy przyznają, że oddając swój głos, starali się promować pragmatyczne działania zlokalizowane najbliżej ich miejsca zamieszkania. Tym samym mało popularne w głosowaniu były inicjatywy o szerszym zasięgu oddziaływania lub pomysły strictly artystyczne. Można stwierdzić, iż w 2014 r. mieszkańcy uznali za ważniejsze zaspokojenie doraźnych potrzeb (inwestycyjno-remontowych) kosztem inicjatyw wizerunkowych.

5. W 2014 roku do WBO zgłoszono 93 (29% ogólnej liczby zgłoszeń) i wybrano 22 (25% realizowanych projektów) działania związane z remontami lub przebudową elementów infrastruktury drogowej – parkingi, przejścia dla pieszych, drogi dla rowerów. Realizacje te według szacunków magistratu pochłoną 3 889 000 zł (34% budżetu WBO). W związku z tym zasadne jest pytanie: w jakim zakresie pieniądze przeznaczone na działania społeczne powinny być kierowane na poprawę stanu infrastruktury i inne działania, za które odpowiada Zarząd Dróg i Utrzymania Miasta?

6. Prawie co czwarty projekt zgłaszany w 2014 r. był przeznaczony dla określonej, wąskiej grupy użytkowników (np. budowa placu zabaw na terenie przedszkola lub rewitalizacja zamykanych podwórz). Z zasady możliwość użytkowania tych inicjatyw jest znacznie ograniczona dla ogółu mieszkańców. Dyskusyjna jest również dostępność wnioskowanych inicjatyw w rejonach o wyższej gęstości zaludnienia (rys. 6) – kilka większych zespołów mieszkaniowych (np. Kozanów, Nowy Dwór czy Przedmieście Oławskie) ma niedobory inwestycji z WBO.

7. W obu badanych edycjach WBO niewiele projektów jest specjalnie dedykowanych dla starszych grup użytkowników i osób niepełnosprawnych. Oczywiście sporo inicjatyw pośrednio uwzględnia ich potrzeby, niemniej wydaje się, że interesy tych grup mają niedostateczne odzwierciedlenie wśród zgłaszanych pomysłów.

8. Analiza lokalizacji postulowanych inicjatyw wskazuje, że 47% z nich dotyczy szeroko rozumianych terenów zieleni. Wielu liderów projektów również podkreśla ważną rolę małych skwerów i zieleni osiedlowej jako miejsc, które powinny być bardziej doinwestowane.

9. WBO staje się coraz bardziej istotnym narzędziem w zarządzaniu przestrzenią miasta. Wydaje się, że z czasem realizacje te powinny być sprawniej skoordynowane z miejskimi strategiami rozwoju i dokumentami planistycznymi. W przeciwnym razie istotnym zagrożeniem będzie utrwalenie praktyki chaotycznego kształtowania krajobrazu miasta w oderwaniu od planów zagospodarowania przestrzennego.

Literatura

- Kęłowski W., 2013, *Budżet partycypacyjny. Krótka instrukcja obsługi*, Raport, Instytut Obywatelski, Warszawa, http://www.institutobywatelski.pl/wp-content/uploads/2013/03/budzet_partycypacyjny.pdf.
- Kraszewski D., 2007, *Dwa bieguny – różne krańce miasta, różni obywatele*, Raport Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych, http://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2013/06/2_bieguny_raport1.pdf.
- Kraszewski D., Mojkowski K., 2014, *Budżet obywatelski w Polsce*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, http://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Budzet_obywatelski_w_Polsce_D._Kraszewski_K._Mojkowski.pdf.
- Wrocławski Budżet Obywatelski 2014, www.wroclaw.pl/wroclawski-budzet-obywatelski-2014 (dostęp: 1.06.2015).
- www.krajobraz.wroc.pl/badanie-WBO.
- www.wroclaw.pl/files/budzet%20obywatelski/WBO2014-zasady.pdf.
- www.wroclaw.pl/zasady-wbo-na-2014-rok.